

Fülöp Sylvester Ágnes

50 Év Távlataból – Egy Budapesti Diáklány Emlékei

Rendes tanítási nap volt, keddi órarenddel. 1956.október 23-át írtam a füzetembe.

Édesanyám reggel említette, hogy közelgő születésnapomra meghívhatom a barátnőimet, így délután, hazafelé a suliból, ezen gondolkodtam. Tanulószobás lévén, délután négy óra után indultam haza Budára, Pestről, az Izabella utcából. A körúton még nem láttam semmi rendkívülit. A 6-os villamos ugyanolyan tömött volt, mint máskor. A Nyugati pályaudvarnál azonban leállt a forgalom. A járdán, az úttesten emberek siettek a Margit híd irányába. Gyalog folytattam utam a Duna felé. A tömeg egyre nőtt, az emberek izgatott hangon beszéltek. Amikor a Vígsházig értem, már olyan sokan voltunk, hogy majdnem lehetetlen volt Buda felé haladni. A Margit hídon teljes szélességében zárt sorokban hatalmas tömeg jött Pest felé.- Kossuth nótákat énekeltek, nemzetiszínű zászlók lengtek a szélben. “A Bem szobortól jövünk” – hallottam. A Jászai Mari tér egyik házá-
nak felső emeletén a balkonon kis óvodás gyermekek és nevelőnők kicsi, maguk készítette nemzeti színű zászlókkal integettek vidáman. A tömeg tapsolt, éljenzett. Istenem mi történik? Pillanatok alatt elfelejtettem a szülinapi terveket.

Tizenöt évesen nem sokat foglalkoztam a politikával, napi eseményekkel. Nem értettem, s elővigyázatra intett a kisiskolás koromtól otthon megtanult “vigyázz ne mondj seholy, senkinek semmit, mert édesapád elvihetik” szülői intése. De itt, most, valami hatalmas és más dolog történik- éreztem, s azt, hogy én is részévé válok ennek az eseménynek!

Parlament

A hídról lekanyarodó tömeg egyszerűen felkapott és vitt, sodort magával az Országház felé. Mentem velük, meg-meg állva, ahogy az egyre növekvő emberáradat hol megtorpant, hol megindult a parlament felé. A lenyugvó nap már a Halászbástya és a Mátyás templom kőcsipkéin csillant meg – sorra gyulladtak fel az utcai lámpák, s a vörös csillag is a Parlament kupoláján. A bejáratnál szemben a jobboldali oroslánhoz kerültem közelebb, hátam mögött a Földművelési Minisztérium. S a lelkes, éneklő, békés embertömeg csak nőtt – betöltötte az egész teret, s a mellékutcákat ...

Valaki kiáltott: “oltsák el a csillagot, fogyasztja az áramot.” A tömeg átvette az ütemet, s dörögve skandálta. Egyre több rögtönzött rigmust ismételtünk kórusban. Valaki bekiabált: “adják vissza az egyházi birtokokat.” A körülötte állók azonnal lehurrogták: “most nem erről van szó! Szabadságot akarunk. Ruskik menjenek haza!” Beszédük hangzottak el, sok mindent nem is igazán hallottam. Egyszer csak egy fiatal egyetemista fiú lépett oda hozzám. “Kislány magának még nincs kokárdája”- mondta és egy kicsi nemzeti színű szalag-darabkát tűzött a kabátom gallérjára. Majd tovább sodródott mosolyogva. Mai napig őrzöm ezt a darabka magyar színt és jelképet, amely a mi történelmünk nagy óráiban való személyes részvételem emléke.

A Parlament balkonjáról Sinkovits Imre szavalt, a szívünk telve volt hittel és lelkesedéssel. Nagy Imre beszédét már nem mertem megvárni. Későre járt, féltem, hogy otthon holtra aggódják magukat a szüleim. Lassan kifurakodtam a lelkes tömegből. Az akkor még álló Kossuth hídon mentem át Budára. Szaladtam felfelé a meredek utcákon, keresztül a Várhegyen, átvágtam a Vérmezőn – hazáig. Tele volt a szívem az izgalmas, eddig sohasem tapasztalt élményekkel, alig vártam, hogy elmondjam otthon őket. Persze szüleim megkönnyebbültek, mikor órákat késve az iskolából végre betoppantam. Apám is ott volt az Országháznál egy ideig, mint kiderült, csak a sok ezres tömegben hogyan is találkoztunk volna? Szavaim szinte összekuszálódtak, ahogy gyorsan akartam mindent elmesélni. Velünk élő Dédikém, aki 92 éves volt akkor, szellemileg friss, boldogan állapította meg: “Istenem, megérhettem, hogy a dédunokáim végre nem azt fogják tanulni az iskolában, hogy Petőfi Sándor volt az első kommunista...és ehhez hasonló ostobaságokat... hanem az igazat...”

Csüngtünk a rádión, hallottuk Gerő Ernő ostoba, vérlázító beszédét. Apám szeme szikrázott, anyámnak mondott halkan gondterhelt szavakat. Nem is figyeltem, mert egyszer harsány hangok csábítottak bennünket az ablakokhoz, amelyek a Vérmezőre néztek, a Moszkva tér felé. Egy teherautó, megpakolva fiatalokkal, a kitépelt közepű magyar zászlót lobogtatva közeledett a Krisztina körúton. A hangok erősödtek, már lehetett is érteni: “Ledőlt már a Sztálin szobor! Ledőlt már a Sztálin szobor!” Úristen! Hihetetlen! Euforikus állapot volt. Újabb hírek jöttek, s mint a kés hasított lelkesedésünkbe: “a rádiónál lövik az embereket!”

Olyan sok minden történt aznap, hogy nehezen tértem aludni.

Másnap

Kora hajnalban földrengés morajára riadtunk. Tavasszal volt már Budapesten és környékén egy 5,6 erejű földrengés, eléggé ijesztő volt. Mi ez megint? Rohantunk az ablakhoz. A moraj bensőnket remegtető erővé növekedett. S akkor a ház sarka mögül elöbukkantak az első tankok. Szorosan egymás mögött fekete monstrumok dübörögve, csikorogva vonultak el házunk előtt a Moszkva tér felé. A tankok fedele nyitva volt, s mindegyik tornyában egy fekete alak állt. Félelem fogott el. Az esti békés tüntetés, a jókedv és éneklés oly távolinak tűnt ebben a sötét, hajnali órában. S érzéseinkben a szívünkön is átdübörgő, bensőnket megrázó tankok sora soha nem akart véget érni.

24-én már nem volt iskola. Családunk minden tagja rohant sorba állni élelemért. Ki tudja, biztos ami biztos, legyen ennivalónk. Ki mit kapott – vittük haza. Valamelyikünk téliszalámit tudott venni. Akkor ettem életemben először szalámit. Délutánra a levegő is feszültebbé vált. Éreztük, valami csak most kezdődik. Hallottuk a híreket, hogy a rádiónál, s máshol már harcok folynak...

Kora délután a Déli pályaudvarról hihetetlenül rövid idő alatt vagonokat toltak le a felkelők, s a macskaköveket felszedve barikádokat építettek, a házunk mellett az Alkotás utca sarkán, a pályaudvar előtt. Este édesapám minket, gyerekeket az utcai frontú szobákból a hátul, védettebb konyhába helyezett el. Nagybátyám velünk maradt aznap, segíteni, ha kell. Sötét volt. Hallottuk, amint egy tank közeledett a Moszkva tér felől. Pattanásig feszültek az idegek. Egy sorozat hangzott fel a barikádról. Azonnal jött a válasz: hatalmas detonáció. Megremegett minden, házunk belövést kapott. Újabb reszkettető dördülés. Ablakaink milliárd cserépben hullottak a padlóra. “Gyorsan a pincébe”-kiáltotta apám. Nagybátyám vállára kapta Dédit -mint egy zsákot, futott át az agyamon-, s szaladt vele ki a lakásból. A lépcsőházban kiabálás, sikoltozás. A szemben lakó szomszéd családjá, két kisgyemekkel, hálóingben négykézláb mászott ki egy hatalmas porfelhőből a kilótt lakásukból. Rohantunk az óvóhelyre. Mint 1944-ben a háborúban! Istenem! Hallottuk a harcot a fejünk felett; lövések csattantak. Robbanó hangok. Egy sebesültet cipeltek le. Orosz katona volt tüdőlövéssel. Haladok az anyját hívta. Ez a halálosan sebesült ellenfél valahol, valakinek, valaha a kislánya volt...

Minket túl-ifjakat elküldtek onnan. Összeszorult a gyomrom. Mi lesz még?

Édesapám

Október 25-én édesapám munkába ment. Jogászként dolgozott a Földművelésügyi Minisztériumban. Az ötvenes években bocsátották el, mint “osztályidegent”, de '56 tavaszán visszahívták. Szükség volt kiváló jogi és szakmai tudására. Így történt, hogy ő ott volt a Kossuth téren a “véres csütörtökön” is. Soha nem fogom elfelejteni anyám sikolyát, ahogy apám karjaiba repült akkor este, későn, mikor végre kimerülten hazakerült. Mi már tudtuk, mi történt a Kossuth téren. Hallottunk a borzalomról, az ártatlanok lemészárlásáról. A hírek repültek azokban az órákban, szájról szájra, dermedt szívvel, elszoruló torokkal, elfojtott indulatokkal...

Apám rekedten mesélni kezdte, hogyan próbálták egy pár kollégájával a lövöldözésből kétségbeesetten menekülőket behúzni a földszinti ablakokon. S ahogy az akkori párttitkár toporzékolva üvöltözött és bezáratta az ablakokat és a kapukat a tüntetők előtt (azt hittem, sohasem fogom elfelejteni az “elvtárs” nevét). Emlékszem, ahogy édesapám könnyeivel küzdve, feszítő haraggal a hangjában írta le, hogyan vadászták le az ávós fegyveresek az épület árkádjai mögött védelmet keresőket. S mikor későeste végre hazajöhetett, milyen vad és keserű fájdalmat érzett a Rákóczi szobor talapzata körül egymásra halmozott halottak láttán. Nincsen erre szó.

A napok peregetek, a harcok erősödtek. Hírek jöttek, hogy a keleti határról orosz csapatok özönlöttek el az országot. Már nemcsak a Székesfehérváron és környékén állomásozó szovjet katonák voltak Budapesten. Talán ezek a katonák nem is voltak igazán megbízhatóak?

November 4.

Tragikus dátum. Totális szovjet támadás a magyar forradalom leverésére.

Ekkor már nem mehettek messzebb, mint a közeli boltunk – nem is mertem, de tudtam Maléter Pál, Pongráz Gergely nevét, emberek beszéltek a súlyos harcokról a Corvin közben, a Széna téren, az Üllői úton a Kilián lak-tanyánál, a budai Várnegyedbe vezető Bécsi kapunál, ahová végül is nem tudtak feljutni a szovjet tankok. Később bombázták is a Kilián laktanyát és a Móricz Zsigmond körteret. Egyik este a Vérmezőre és a Várra néző ablakunkból néztük riadtan az Országos Levéltár lángokban álló, égő tetejét. A sötét égbolton baljósan lobogó, rőtvrös, hatalmas lángok, melyek bevilágították az egész Várnegyedet, az esztelen rombolást mutatták.

A harcok kiterjedtek. Minket, gyerekeket, a Farkasréthez közel lakó nagymamánkhöz vittek fel, ahol a harcok-tól távolabb védettebbek voltunk. Bár gyakran hallgattuk, ahogy a Gellért hegyről a Sashegyen állásokat felál-lító katonák lötték egymást. A golyóváltás a fejünk felett süvített keresztül. Rossz hang. Később ahhoz is hozzászoktunk, hogy amíg sorban állunk kenyérért, a másik utcában lőnek. Néha veszélyesebbé vált a várakozás, mert a lövöldözés közeledett. Egyik nap a Böszörményi úton vártam soromra egy élelmiszerbolt előtt, amikor egy tank fordult elénk. Megállt az utca közepén, csövével lassan pásztázni kezdte az utcát, a várakozókat és a házsort. A sorban álló emberek futottak a szélrózsa minden irányába, sokan be, az üzletbe. Engem is beszorítottak. Nagyon félttem, hogy a tank egyszerűen belelő a boltba. De a monstrum lassan-lomhán elcsikorgott... Bennem még hosszú ideig megmaradt a halálos félelem érzése.

Hová lett a hit a szabadság lehetőségében? Hová lett az erő, ami olyan egységbe forrasztotta az embereket? A fővárost és a vidéket. Az országot...

A totális lerohanás elől sokan megindultak, menekültek. Mi lesz?

Hallgatjuk a rádiót. Híreket: jön-e segítség a világból? Szerencsésen szabad földön vannak-e ismerőseink, barátaink? Az adásokat zavarják, a hang recseg, elhal, megszakad, de tudni akarjuk az üzeneteket. Még ninc-senek ablakaink, deszkák fedik a fényt. Sötétedés után nem szabad utcára menni. A forradalom leverése las-san tényé válik. Most már utcai támadásokról, rablásokról, erőszakról is beszélnek az emberek. Kik csinálják? Egy este a sötétből velőt rázó sikoly törte meg a csendet. Az utcáról jött. Megdermedtünk. Ki lehet, mi történik? Egyáltalán merről jött? Rövidesen elhalt a kétségbeesett hang, otthagya a tehetetlenség és rémület érzését.

Dédikém

December közepén Dédikém feladta. Az első öröm és hit, hogy végre lehet talán szabadon élni, teljesen el-halványodott, a távolba vezett. Dédi, aki a kiegyezés előtt három évvel született (1864), átélt két világháborút Budapesten, az 1919-es kommünt, a világháború idején lebombázták a házat, melyben az ot-thona volt, mindenét elvesztette. Belefáradt. Nem akart tovább élni. Nem evett, csak feküdt, kezében olvasójával. Két nappal 92-ik születésnapja előtt temették a farkasréti temetőben. A szertartás alatt is dörögtek a fegyverek.

Amikor újra megindult a tanítás, osztálytársaim fele hiányzott. Szüleikkel elhagyták az országot. Szomorúan vettük tudomásul, hogy kedvenc tornatanárunk is meghalt. Édesanyjának vitt élelmet, mikor egy eltévedt golyó szíven találta. Öttusázó volt. Az ő képmása, mint férfialak volt az akkori húsz forintos papírpénz há-toldalán. A testét fedő lepelre utalva mindenki csak Fityulá-nak hívta. Nagyszerű nevelő és edző volt. És fi-atal. Mint annyi fiú és lány, a bátrak legbátrabbjai... hősök!

A tél végén, mikor beindult a mindennapi élet, az iskolában nem beszéltünk semmiről, ami történt. Orosz helyett német nyelvet kezdtünk tanulni. De csak az év végéig. Hallottunk megtorlásokról. Bizonytalan, rossz érzések fogtak el, néha féltünk. De a dolgok lassan változni kezdtek.

Sohasem tudtam meg, figyeltek-e, mert az unokabátyám Németországból, majd évek múlva Kaliforniából küldött képeslapokat.

”Egy nép kiáltott. Aztán csend lett”.

(Idézet: Márai Sándor, *Mennyből az angyal*, New York, 1956)

Fülöp Sylvester Ágnes

Budapesten született, nevelkedett, tanult és dolgozott. 1956-ban középiskolás tanuló volt. A forradalom leverése utáni éveket, az új gazdasági mechanizmus adta változásokat, a Kádár korszakot Magyarországon élte át. Két gyermeket nevelt fel.

1989-ben, Fülöp Lászlóval kötött házassága után költözött Minneapolis-ba, Minnesota államba. Jelenleg a Minnesota-i Egyetem Agronómiai tanszékének talajtani laboratóriumában kutatóként dolgozik. 1990-től programfelelőse, aktív vezetőségi tagja és 1998 óta elnöke a Minnesota-i Magyarok Egyesületének. Férjével együtt tagja a Magyar Baráti Közösségnek, melynek tanácsstagjaként dolgozott több évig, valamint tagja a Magyar Amerikai Koalíciónak.

Kérjük olvassa el Fülöp Ágnes férjének.